บทคัดย่อ

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เพื่อค้นหาจิตสำนึก เจตนารมณ์ แบบแผนการสร้างความหมาย รวมทั้งปัจจัยเงื่อนไขต่างๆที่เกี่ยวกับการเกิดขึ้น ดำรงอยู่ของจิตสำนึกเหล่านั้น ของผู้ปฏิบัติงานในโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (Community Based Rehabilitation or CBR) ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม รวมทั้งผู้วิจัยด้วย รวมจำนวน 11 คน ซึ่งเป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 6 แหล่งคือ 1) ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยที่มีอยู่เดิมของผู้วิจัยก่อนการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ (ทวี เชื้อสุวรรณทวีและคณะ, 2549) ที่ดำเนินการระหว่าง มิถุนายน 2547- กันยายน 2548 (Secondary Data) และยังมิได้รับการวิเคราะห์และตีความ ได้แก่ เทปบันทึกของ การประชุม การลงพื้นที่เยี่ยมคนพิการและครอบครัว การประชุมพบปะผู้นำชุมชน และการจัดทำประชาวิจารณ์ร่วมกับคนพิการ ครอบครัวคนพิการ ผู้นำชุมชน ของผู้ปฏิบัติงานในโครงการ CBR รวมจำนวน 22 ครั้ง 2) ข้อมูลที่เก็บรวบรวมใหม่/เพิ่มเติมขณะการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ (ตุลาคม 2548- พฤษภาคม 2549) ได้แก่ 2.1) เทปบันทึกการประชุม การลงพื้นที่เยี่ยมคนพิการและครอบครัว จำนวน 6 ครั้ง 2.2) การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลของผู้ปฏิบัติงานในโครงการ CBR เช่น เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ทัศนะต่อโลกและชีวิต แรงจูงใจการเข้าร่วมโครงการ เป็นต้น 2.3) การสัมภาษณ์ เรื่องเล่าอัตชีวประวัติของผู้ปฏิบัติงานในโครงการ CBR 2.4) การสังเกตและจดบันทึกแบบมีส่วนร่วม การทบทวน ความรู้สึก นึกคิดของ ผู้วิจัยและข้อมูลที่ได้ โดยสมุดโน้ตส่วนตัว อันเกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกับการวิจัยครั้งนี้ 2.5) การศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ และร่องรอยข้อมูล หลักฐาน เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น รายงานประจำปีการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.) และงานวิจัย/โครงการบริการวิชาการของผู้วิจัยเอง เป็นต้น หลังจากที่ได้ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์แบบการจำแนกแยกแยะ (Typology Analysis) ตีความหาความเชื่อมโยงและความหมาย (Constructing a Coding Frame) ผลการวิจัยพบว่า

1) จิตสำนึก เจตนารมณ์ แบบแผนการสร้างความหมาย ที่ค้ำยัน หนุนเสริมต่องาน CBRและคนพิการ ของผู้ปฏิบัติงานใน "โครงการ CBR" แบ่งเป็น 11 ชุด/ประเภท และ 2 ระดับ

2) ปัจจัยเงื่อนไข ที่เกี่ยวกับการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของจิตสำนึกทั้ง 11 ประเภท/ชุด 2 ระดับ คือ ประสบการณ์ชีวิตในอดีตของผู้ปฏิบัติงาน CBR นั่นเอง ที่หล่อหลอม และเป็นฐานรากของจิตสำนึก นอกจากนี้การเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของจิตสำนึกดังกล่าว มีการต่อสู้ ขัดขืนกับชุดความรู้ ความจริง ปัญหาบางประการ และเป็นไปอย่างพลวัต ได้แก่ การตราบาป ความเป็น

ปัจเจกชนนิยมของผู้คนในชุมชน ความซับซ้อนและการทับซ้อนของปัญหาของคนพิการเอง ความไม่เอาใจใส่ของผู้นำชุมชน การไร้อำนาจของชาวบ้าน ทั้งนี้จิตสำนึกดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปผ่านกระบวนการกลุ่มหรือกระบวนการสร้างจิตสำนึกที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ 1) การแบ่งปันหนุนเสริมอย่างวิพากษ์ 2) การแลกเปลี่ยนอย่างเท่าเทียม 3) การเชื่อมโยงประสบการณ์และการปฏิบัติ

จากข้อค้นพบเหล่านี้ ทำให้มองเห็น ความสำคัญของจิตสำนึก เจตนารมณ์ที่อยู่ภายในตัวตนของผู้ที่ปฏิบัติงาน CBR ที่สามารถทำให้เกิด ปรากฏการณ์ CBR ขึ้น โดยไม่สามารถเข้าใจด้วยวิธีวิทยาแบบปฏิฐานนิยม อีกทั้งได้สั่นคลอน ขยายแง่มุมในความเข้าใจกับคนพิการและการบริการคนพิการที่แตกต่างไปจากชุดความรู้ ความจริงหนึ่ง ไปสู่ชุดความรู้ ความจริงหนึ่ง กล่าวคือเป็นการนำไปสู่ นิยามใหม่ของCBR โดยเปลี่ยนจากจากชุดความรู้ที่ประกอบด้วย "วิธีการ" ที่เป็น "สากลและสำเร็จรูป" ตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ เพื่อช่วยเหลือ "คนพิการ" ไปสู่ชุดความรู้ ที่ประกอบด้วย "จิตสำนึก" ของการต่อสู้ ขัดขืน ที่มี "ความเฉพาะตัว" หลากหลายและพลวัตของผู้คน เพื่อช่วยเหลือ"ผู้ไร้อำนาจ" ในชุมชนหรือสังคม ซึ่งจะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับ CBR ทั้งระดับปฏิบัติงาน ผู้บริหาร ผู้กำหนดนโยบาย และนักวิชาการ มีท่าที ปฏิบัติต่องาน CBR อย่างรู้เท่าทันและจัดวางบทบาทตัวเองได้อย่างเหมาะสม